

Свети Аврелий Августин

ИЗБРАНИ ПИСМА ДО ЖЕНИ

София, 2012

На корицата е използван фрагмент от картината *Благовещение*, Фра Анджелико, 1440–1441 г., Манастир „Сан Марко“, Флоренция

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Силвия Георгиева, превод, 2012
© Издателство „Изток-Запад“, 2012

ISBN 978-954-321-871-4

Св. Аврелий
АВГУСТИН

ИЗБРАНИ ПИСМА
ДО ЖЕНИ

Превод от латински
Силвия Георгиева

Поредицата *Vita Christiana* представя лични свидетелства от живота на християнина от късната античност до наши дни. Затова в нея са включени най-различни жанрове, като: автобиография и житие, проповед и катехеза, християнско размишление и съзерцание, поклоннически описания и мисионерски пътувания, и други, както и авторско представяне на старозаветни и новозаветни сюжети.

VITA CHRISTIANA

Редакционна колегия

Владимир Градев

Благовеста Лингорска

Вяра Малджиева

Анна Б. Николова

№1 Св. Аврелий Августин. *Изповеди*

№2 Яцек Салий. *Божиите заповеди*

№3 Яцек Салий. *Беседи със свети Августин*

№4 Раул Глабер. *Хроника на хилядната година*

№5 Св. Аврелий Августин. *Избрани писма до жени*

СЪДЪРЖАНИЕ

Учителят на истината.....	7
Девичество.....	25
Брак.....	39
Житейски и църковни проблеми.....	59
Загуба на близки и раздяла.....	60
Грешки на свещенослужителите.....	65
Светото кръщение.....	73
Истинският учител.....	79
Молитва.....	85
Вдовство.....	115
Монашество.....	127
Използвана литература.....	145

УЧИТЕЛЯТ НА ИСТИНАТА

УЧИТЕЛЯТ НА ИСТИНАТА

Както очите стоят начело на другите сетива на тялото, така и писмата на бележитите мъже далеч превъзхождат останалите им съчинения.

Patrologia Latina 33, Praefacio

Изследователят на латинската литература Джанбиа-Джо Конте открива една особена хронолгична симетрия като твърди, че в Античността съществуват два периода, фундаментални за дефинирането на човека, на неговите социални и културни характеристики: V и IV век пр.Хр. в Гърция – за езичеството, и IV и V век сл.Хр. – за християнската мисъл.¹ Най-неизследваната, но същевременно и най-спонтанната и наситена с особена смес от чувство и разум част от патристичното наследство на IV и V век е усилената и старателно съхранявана кореспонденция на светите отци на Църквата. Силната потребност от споделяне, усещането за общност и съпричастност, които създава християнството в своето първоначално разпространение, намират материално въплъщение в усърдната размяна на епистолярни текстове. След официалното признаване на Църквата, развитието на новата вяра е толкова стремително, че християнската литература и на Изток, и на Запад, а заедно с нея и т.нар. епистолярно покръстване, както обичат да го наричат неговите поклонници, достигат своя Златен век. Гръцките и латинските епистографи, писали през IV и V век, анализират морални и религиозни проблеми с плам, ерудия и литературна изкусност. Целият обем патристични епистолярни текстове, запазени от периода между 380 и 430 г., приблизително времето на дейността на свети Августин като писател, твърде мно-

¹ Conte 1994: 678.

го превъзхожда обема на запазените писма от предишния половин век на средиземноморската история.

За вярващите от този период писането на писма е нещо много повече от битова необходимост или лично удоволствие. Епископът е тясно свързан със своето паство и често, както при Августин, поверените му вярващи имат нужда от непрекъснатите му морални и духовни напътствия, които се осъществяват по епистоларен път. Писмата са средство, понякога единствено, на публицистика: те съобщават новини, насърчават и окуражават, служат като връзка между църкви и индивиди, а не рядко се превръщат в отворен памфлет срещу опоненти, философски трактат или екзегеза на Писанието. Голяма част от кореспонденцията на Августин има такъв характер и обхващайки един период от 45 години, епистоларните текстове на хипонския епископ са едновременно и литературни паметници, и неоценими документи за историята и културата на това време.

За българския читател Аврелий Августин е непознат като епистолограф. До нас са достигнали 270 писма от неговата кореспонденция, като през 1975 г. към тях са добавени и 29 новоткрити епистоларни произведения на епископа. Нито един християнски епископ от това време не е получавал толкова много писма, от толкова далечни разстояния. Неговите кореспонденти са от почти целия християнски свят: епископите Павлин и Симплициан, знатни матрони като Италика и Фабиола от Италия; писма са пристигали и от Галия и остров Лерин; от Марсилия му пишат Проспер и Хиларий. В сборника с негова кореспонденция има писма от римската курия и от бъдещи папи като дякон Целестин и свещеника Секст, както и от папа Инокентий. От Испания му пишат Викториан и Орозий; от Йерусалим и Витлеем – Иероним, а от Равена получава писмо от императорите Хонорий и Теодосий.

Темите, по които пише в писмата си Августин, са особено интересни, тъй като се отнасят до горещите спорни въпроси на деня, свързани с тълкуване на Писанието или християнския морал и отразяват неговите теологически възгледи и спорове с опоненти. За разлика обаче от друг представител на римската епистография – Цицерон – Августин не намира място в писмата си за чисто приятелски разговор или обсъждане на неговите собствени дела. Той говори пряко за себе си единствено когато се оплаква от прекалено многото си задължения, поради които не може да изпрати бърз отговор на нечие писмо или изразява желание да се посвети по-пълно и без разсейване на своите занимания.

Основното, към което Августин се стреми в своята епистография, е да бъде учител на Истината. Когато Истината има нужда от разясняване, писмото може да прерасне в трактат. Но дори тук читателят напразно би търсил чисто субективна реакция. Августин не занимава никого със себе си; той е служител на Църквата и на Истината и нищо повече. Именно това усещане за служене и стремежът към обективност го карат малко преди смъртта си да ревизира не само своите по-големи трудове, но и онези копия от писмата си, които били запазени в неговата библиотека.

Въпросите, вълнуващи умовете на неговите кореспонденти, изискващи отговор от своя учител, са най-разнородни: Каква степен на познаване на Бога притежава ембрионът? (п. 187 – „De praesentia Dei“); Откъде идва човешката душа?; Вродена ли е тя или придобита и ако е второто – кога?; Дали в момента на зачеването или по-късно? (п. 166 – „De origine animae hominis liber“); Какво представлява непорочното зачатие? (п. 161); Дали даровете за мъртвите помагат на техните души?; Дали Божият дух, който се носел над водата е Светият дух? („De octo Dulcicii questionibus“); Как египетските

магьосници са успели да приложат своето изкуство и са превърнали всички води в кръв, както са направили преди това Мойсей и Аарон? (п. 143); Кой неверници би освободил Христос от Ада и от мъките на смъртта? (п. 164); Каква е формата на Ноевия ковчег и каква е водата на потопа? (п. 164); Откъде произлиза душата на Христос; каква е разликата между божествената и човешката природа на Христос и какво отличава Иисус, Бог-Отец и Светия дух? (п. 119); Кога ще можем да видим Бога? (п. 92; п. 147 – „De videndo Deo liber“); Има ли свободен избор? (п. 157; п. 188 и др.) и зависи ли свободният избор от звездите? (п. 55)

Като всеотдаен „раб на Божите раби“ епископът на Хипон тълкува и разяснява библейските текстове на своите многобройни кореспонденти. Така още приживе неговото име става символ на знание и ерудиция. Езичникът Волузиан от Картаген например пише директно на хипонския епископ, че други свещеници винаги имат някои празноти в познанията си, но това е невъзможно за Августин. Старателно поддържаната му кореспонденция и отговорите на всякакви въпроси от най-различно естество ни показват една добросъвестност, която приравнява писането на писма с изпълнението на християнски дълг.

* * *

В християнската среда на заличени от общата вяра различия стават по-отчетливи и женските гласове. Жените са били важен участник в кореспонденцията на великите Отци на християнството. Разполагаме с епистолярни текстове на видни християнски апологети от това време, които са адресирани до същите жени, с които кореспондира и Августин. До Италика, Проба, Юлиана и Фабиола пишат също и Иероним, папа Иннокентий, Йоан Златоуст. Обширен епистолярен текст на Пелагий е ад-

ресиран до девицата Деметриада, дъщеря на Юлиана и внучка на Проба. Най-усилена и задълбочена е кореспонденцията с жени на Иероним и Августин. До нас са достигнали пълните текстове на 22 писма на Августин до жени, а в писмо 188 той цитира дословно дълъг пасаж от текста на неговата кореспондентка Юлиана. Около половината запазена кореспонденция на Иероним е адресирана до известни римски аристократки. В каталога на своите произведения той казва, че не може да изброи писмата си до Паула и дъщеря ѝ Евстохиум, тъй като им е писал всеки ден. Кореспонденцията на християнските отци с жени-адресати е преди всичко диалог на единомислещи, обединени от извисяващия патос на общата си вяра. Темите, третиращи в текстовете, са зададени от самите жени-получатели и се свързват с тълкуването на основния текст – чиито читатели са и двете пишещи страни – Светото писание. Кореспонденцията с жени е писмовен обмен между хора, които четат и тълкуват *Scriptura Sacra*, а кореспондентите са в ситуация на интелектуална и духовна равнопоставеност. Това обосновава и липсата на големи разлики в отношението към адресатите – мъже или жени – в християнската епистография и най-вече в писмата на Августин. Като че ли конкретният указан читател загубва своето значение в полза на важния теологичен или морален проблем, който се третира в писмото. Християнският автор разговаря на духовно ниво със своите кореспонденти, общува с вътрешния човек (*homo interior*), без значение дали външната личност е мъж или жена.

В много от представените тук писма до жени се разглеждат същите теологични проблеми и въпроси, свързани с библейската екзегеза, както и писмата, адресирани до мъже. Тъй като всички запазени писма с адресати жени са писани след 396 – годината, в която Августин става епископ на Хипон, те притежават основните чер-

ти, характерни за останалите писма на Августин от времето на неговия епископат – чувство за дълг, топлина и добронамереност на тона, но дистанция и отдалечаваща любезност спрямо адресата, както и липса на всякаква битовост и на биографични сведения в текстовете. В диалога между автор и реципиент епистолярният глас на Августин е гласът на поучаващ, грижовен учител, а жената-адресат е неговият най-добър, най-верен и най-старателен ученик.

Общият облик на писмата, прочетени като един цялостен текст, може да оформи морално ръководство за жената в християнската общност. Според статута на адресатите и аксиологията, експлицирана в самите текстове, социално обусловените ситуации за християнката са: девичество, брак, вдовство, монашески живот. За неомъжената жена – девица, вдовица, монахиня – лишаването от светски блага и въздържанието са априорно необходими. Копнежът към Бога я извисява над светското (*mundus*), над земните и материалните грижи. Висшият израз на този стремеж е той да бъде споделен, постигайки хармония (*conocrdia*) в съжителство със себеподобни, подчинено на Бога (монашески живот – п. 211). В брака жената се намира в позиция, която е едновременно подчинена и равна на мъжа. Чрез силата на своето смирение, тази *humilitas*, толкова ценена в християнски контекст на всички нива на нейното проявление, тя може да постигне хармония и чрез необходимата взаимност да подтикне мъжа към въздържание, символ на отказването от светското, което са постигнали и посветените на монашеския живот. В брачния съюз мъжът и жената са части от едно цяло и всеки един от тях може да осъществи копнежа си за среща с Христа, постигайки хармония с другия. Състоянието на лишеноост и отказване от светското при всички случаи е свързано със съпоставките временен, земен живот (*vita temporalis*) – ве-

чен живот (*vita aeterna*); плът, тяло (*caro*) – дух (*spiritus*); вътрешен човек (*homo interior*)-външен човек (*homo exterior*). Колкото повече се лишава човекът от преходни неща, толкова повече се доближава до вечния живот. Пътят на това постигане обаче е предпоставен от *Gratia Dei* (Божията благодат) и *liberum arbitrium* (Свободния избор). Възгледите на хипонския епископ за Свободния избор на човека и Божията благодат присъстват често в текстовете на писмата, адресирани до жени. Този аспект от учението на Августин, неговите идеи, неговите духовни и интелектуални тревоги добиват непосредственост и виталност в своя епистоларен вид. Основната контекстуална нишка, свързваща теоретично тези послания, е борбата на епископа с пелагианското учение за силата на човешката воля и свободния избор, които според Пелагий са достатъчни за човешкото развитие и нямат нужда от подкрепата на *благодатта*. Августин убеждава, че без да се подпомага от Божията благодат, човекът не може да постигне сам нито една добродетел. Свободният избор съществува, но само подпомогнат и вдъхновен от Любовта и Божията благодат. Единствено така можем да се спасим от непростимата за един християнин гордост (*superbia*). Да вършим всичко с любов! Така ще обичаме и самото усилие, което влагаме в делата си: това е основното внушение на Августин, противопоставено на призивите към силна воля и упорит аскетизъм на Пелагий, защото ако Бог не ни даде, никой не може да бъде мъдър, целомъдрен и праведен.

Моралните ценности и етапите на аксиологичната постройка са едни и същи и за мъже, и за жени. Спрямо Бог мъжът и жената са равнопоставени. В съотношение един спрямо друг жената се намира в субординация, макар проявата на християнско смирение да превръща това подчинение във вид духовно превъзходство. Августин защитава упорито светостта на християнския брак,

но подобно на Киприан и Амвросий преди него, въздига девическия живот като най-добрия начин за осигуряване на свободата на християнската жена.

Жената-адресат, читател и участник в епистолярната размяна е поставена наравно със своя адресант, без значение какъв е нейният социален статус. В писмата на Августин до жени и двамата кореспонденти са в съотношение спрямо Бог, Който е и неизменният присъстващ в епистолярния диалог. В позицията си на пишещ *на* жената, от гледна точка на неговото епистолярно отношение към своите адресати, изразено в спецификите на жанра, авторът не поставя себе си в йерархично превъзходство спрямо своята кореспондентка, а от двете страни на посланието се намират братя и сестри, свети мъже и жени, сънаследници на небесното наследство. В това безтелесно, но разбираемо и за двете страни присъствие, Августин и неговите кореспондентки разговарят на базата на техния общ, равен облик и от гледна точка на човешкото, и от гледна точка на божественото, дори когато темата на техния разговор е въпросът за различието между мъжете жените.

* * *

*Т. нар. Сафо, фреска от Помпей, , около 60 г.,
Национален археологически музей, Неапол*

Стремили сме се да подберем по-малко известните писма от кореспонденцията на автора, чиито преки получатели са жени. Текстове, които не включваме тук, са по-скоро трактати на определена тема и не се вметват в обема на едно *писмо*, в което определящо за жанра е реторичното изискване за краткост, а самият автор ги нарича *книга*. Това са трактатите *De videndo deo liber* („Книга за виждането на Бога“) до Павлина или писмо 147; *De bono viduitatis* („За благомото вдовство“) до Юлиана и трактатът в две книги *De gratia Christi et de peccato originali* („За Христовата благодат и първородния грях“) до Албина, Пиниан и Мелания Младата. Изключваме също и три текста, които имат предимно документална стойност и не биха били интересни за съвременния читател, тъй като не засягат решаването на важни проблеми в човешкото битие и общуването на човека с Бога. Това са: писмо 124 до Албина, Пиниан и Мелания Младата; писмо 126 до Албина и писмо 20* до Фабиола. Повечето писма са точно датирани от техните издатели от Ордена на бенедиктинците, но при някои от тях липсва датировка и се отбелязва само предполагаемата година, след която са написани – 396, когато Августин става епископ.

Всички кореспондентки на автора са ерудирани, стремящи се към Бога жени. Този стремеж е обединяващата нишка, която вдъхновява и мотивира кореспонденцията им с великия Учител на църквата.

Италика – смята се, че тя е била знатна римска матрона, съпруга на Фалтоний Аделфий. Вероятно Августин се е радвал на нейното гостоприемство в Остия, когато е бил на път при завръщането си от Рим в Тагаста. Тя е адресат на писма 92 и 99. По думите на автора е „изключителна, знатна, отдадена на Бога вдовица“. В пис-

мо до Августин, неговият приятел от детинство и впоследствие епископ на Узали – Еводий, я нарича „жена, отличена в Христос“ (п. 161, 1). Вероятно това е същата Италика, на която пише и Златоуст през 406 г. – писмо CLXX², и, изглежда, се е ползвала от висок социален престиж и богатство, а същевременно е била и желан събеседник в епистоларните разговори с Църковните отци и на Изток, и на Запад. Това говори за висока степен на образованост и християнско усърдие.

Проба – или Аниция Фалтония Проба, произлиза от една от най-знатните римски фамилии. Била е съпруга на Секст Аниций Петроний Проб, консул през 371 г. и четири пъти префект на преторианците. Тя е племенница на християнската поетеса Фалтония Бетиция Проба (306–353 или 315–366), авторка на центони, компилирани от произведенията на Вергилий, но проследяващи живота на Иисус, придобила голяма известност през Средновековието. Фалтония Проба е включена в произведението на Бокачо от XIV век „За прочутите жени“ и е смятана за най-влиятелната поетеса на Късната античност. Аниция Фалтония – адресатът на Августин – бяга в Африка, след превземането на Рим от готите на Аларих, със снаха си Юлиана и внучката си Деметриада, до която св. Иероним адресира едно от писмата си, посветено на девичество (п. 130). На Проба са посветени писма 130, 131 както и 150, заедно с Юлиана. В своето писмо до внучката Деметриада (п. 130, 7) Иероним нарича Проба „най-издигнатата личност на всички степени на знатност, съществуващи в Римския свят, чиято святост и щедрост са станали достойни за обожание дори сред варварите“ (п. 130, 7). Тя е прославена в епитафия като съпруга на консул, дъщеря на консул, майка на консул. Когато, след нападението над Рим от готите на Аларих

² PG 52: 710.

през 410 г., знатните римски фамилии били принудени да намерят убежище в Северна Африка, епископът на Хипон за пръв път се среща със знатни християнки като Проба, Албина и Юлиана. През 413 г., на 14-годишна възраст, внучката на Проба – Деметриада отхвърля възможността за политически брак, за да стане монахиня, и така засенчва мъжете от своята фамилия според известните тогава църковни деятели Августин, Иероним, техният опонент Пелагий, както и тогавашния папа Иннокентий, които адресират свои писма до нея. Проба умира през 432 г. и е погребана в старата базилика „Св. Петър“ в Рим.

Юлиана – съпруга и вдовица на консула Олибрий и майка на девицата Деметриада, снаха на Аниция Фалтония Проба. На нея Августин посвещава писмо 155, заедно с Проба, писмо 188 и трактата „De bono viduitatis“ („За благото вдовство“).

Павлина – съпруга на Арментарий. За нея се знае малко. Августин ѝ посвещава голям трактат, наречен „De videndo Deo liber“ („Книга за виждането на Бога“), достигнала до нас като част от кореспонденцията на епископа – писмо 147. Известна е също и като адресат на писмо 127, заедно със съпруга си, който отправя към автора въпрос за брачното въздържание.

Екдиция – получател на писмо 262. Сведения за нея черпим само от текста на Августин, който е отговор на нейната молба за съвет в затруднените ѝ отношения с нейния съпруг, нарушил взаимния обет за брачно въздържание. Тя и Павлина са очевидно единствените омъжени жени сред адресатите на епископа.

Фелиция – девица, посветена на Бога, адресат на писмо 208, покръстена в християнството малко след Донатистката схизма, както личи от писмото на Августин до нея. Скандализирана и възмутена от грешния живот на някои епископи, тя пише на Августин, вероятно за

да изрази своето безпокойство. Отговорът на епископа третира въпроси, подобни на писмото му до папа Целестин (п. 209) и писмото до Фабиола (п. 290) относно скандалното поведение на Антонин, младия епископ на Фусала, когото лично Августин е ръкоположил.

Максима – за нея също сведенията са оскъдни. До нея е адресирано писмо 264, от което е очевидна тревогата ѝ за епископските грешки и ереси в нейната провинция – най-вероятно Испания.

Фабиола – знатна римска дама, адресат на писма 267 и 290. На нея Иероним посвещава две книги от произведението си „Коментар към Йезекиил“. Не е сигурно дали това е същата Фабиола, основателка на милосърден приют в Рим, чийто живот е разказан също от Иероним в неговото писмо 77 до Океан, но не е напълно изключено според авторите на критическия материал към писмата на Августин. Според уводните бележки към новооткритите му писма, едно от които е писмо 290 до Фабиола, тя е известна с щедрот си отношение към Антонин, недостойния епископ на Фусала, в чието предградие са били разположени именията на аристократичната римска дама. Има съмнение обаче дали става въпрос за същата Фабиола, описана в писмото на Иероним, или това е просто следствие на омонимия. Писмо 267, което е сред групата текстове, които нямат точна датировка в подредбата на бенедиктинските издатели, е отговор на послание от Фабиола, в което тя явно се оплаква от дистанцията и материалното разстояние, които я разделят от слугите на Бога. Августин я утешава, че християнските души не са разделени от разстояния, защото са обединени от връзката на духовното приятелство. В писмо 267 поздравите към адресата са идентични с тези на текста в писмо 290. Поради това подобие в обръщенията към адресата се предполага, че става въпрос за една и съща личност.

Твърде вероятна е също и хипотезата, че тази Фабиола е идентична с носещата същото име, която през 411 г., малко след падането на Рим от готите на Аларих, се намира в Африка и на която Иероним посвещава двете книги от своя „Коментар“.

Сапида – благочестивата млада сестра на Тимотей, дякон в Картаген, починал преждевременно. Адресат е на писмо 263, утешение за смъртта на нейния брат. В Картаген е намерен надгробен надпис, носещ името Сапида, която по всяка вероятност е кореспондентката на Августин.

Селевциана – няма сведения за нея. Августин я нарича в писмо 265 „преблагочестива и достойна за почит в любовта си към Христос рабиня Божия“.

Флорентина – както се подразбира от текста на писмото до нея (п. 266), тя е младо момиче, обрекло се на Христос в ранна възраст, което има нужда от обучение в християнството, окуражавана от своите родители, вероятно също ревностни християни.

Фелицитас – игуменка (praeposita) на манастира в Хипон, заела тази длъжност след смъртта на сестрата на Августин. На нея и на монахините в манастира е посветено писмо 210. На монахините от манастира в Хипон (вероятно същия) е посветено и писмо 211, известно като „Правилото на Августин“ („Regula Augustini“). Изглежда вероятно развитието на монашеския живот в Северна Африка да се дължи на Августин, макар че още Тертулиан и Киприан дават свидетелства за почитта, с която са били дарявани посветените вдовици и девици. Първото сведение за техния монашески живот се дава на събора в Картаген през 397 г. Биографът на Августин – Посидий заявява, че епископът оставил след смъртта си през 430 г. достатъчен брой манастири за мъже и за жени, в които имало и библиотеки с християнска литература (Possidius, *Vita Augustini*, 31, 8).

Три от писмата имат сред адресатите си и мъже: първото писмо до Италика (п. 92) е придружено от писмо до неговия приносител – презвитера **Киприан**. Сред адресатите на писмо 210 фигурира и името на презвитера на манастира – **Рустик**, наред с името на игуменката. Писмо¹²⁷ е адресирано до съпружеската двойка **Арментарий** и Павлина. Този текст е избран не само защото третира въпроса за обета за въздържание, даден от съпрузи, подобно на писмото до Екдиция, но и за да можем съществено да допълним впечатлението за грижата на Августин, проявена спрямо жената, духовната ѝ сила и семейството.

* * *

Авторът делегира на своите адресати голямата отговорност за опазването на правилното християнско учение. Усилията, които полага, за да ги накара да почувстват тази своя отговорност, личат във всички писма на Августин до жени, но най-вече в неговите епистоларни трактати до Проба – за молитвата (п. 130) и до Юлиана – за съмненията му относно влиянието на пелагианската ерес върху нейната дъщеря – девицата Деметриада (п. 188). Около автора се образува кръг от съмишленици, на които се противопоставя една външна опозиция – това са еретическите писания на опонентите на автора. Чрез подобна опозиция *правилно – грешно* и чрез присъединяването на кореспондентите към кръга на правилното мислене, можем да доловим една много по-сериозна обвързаност между двете крайни звена на текста – автор и адресати; обвързаност, която далеч надхвърля идеята за писмото като обмяна на информация, като половината от диалога, като разговор между приятели. Тук вече става въпрос за друго ниво на отношения – единомислие по важен и сложен теологичен спор, обединение срещу опонент, замърсяващ с твърденията си целостта на правилното учение.

Августин очаква от реципиентите на своите писма да носят тежкия товар на правилната интерпретация на християнското учение (*doctrina Christiana*) и прилагането му в техните възгледи и поведение. Съответно той приема много сериозно загрижеността на своята кореспондентка Фелиция относно скандалите в църквата, но ѝ напомня за необходимостта да вярва в Бог, а не в неговите земни представители, склонни към грешки (п. 208, 6).

С толкова силното усещане за отговорност спрямо самите себе си, отговорността, която дължат спрямо другите, естествено се превръща в също толкова важен проблем. Това е основният ключ при четенето на писмото до Екдиция, което обикновено има по-негативна интерпретация от съвременните изследователи на епистоларното патристично наследство. Отговорността не само към съпруга и сина, както при Екдиция, но и към цялата фамилия и домакинство, е често срещана тема. Пишейки на Августин, Юлиана се чувства длъжна да направи изявление не само от свое име, но и от името на цялото си семейство, че никога не са допусkali никаква ерес: пасаж, който ни е известен единствено благодарение на факта, че авторът прилежно го цитира в собственото си писмо (п. 188). Деметриада и Проба също трябва да отговорят на очакванията с поведението си да дадат пример на всички членове на своето семейство (п. 188 и 130).

Писмата на Аврелий Августин до жени са изящен словесен израз на християнската Любов (*amor, dilectio, caritas*), която обгръща всички човешки същества и извлича своята сила и значение от любовта към Христос, като така успява да достигне дори до враговете си, както можем да прочетем в писмото му за молитвата, адресирано до Проба. Посланията на епископа са писани не само за онези, до които са адресирани пряко, но и за

общностите, в които те живеят, и за всеки един в по-голямата християнска общност, в чиито ръце може да попадне писмото. Адресатите на епистолярното творчество на хипонския епископ съставляват всъщност цялата общност на християнската църква.

Писмата до жени са изключително показателни и за един пункт от основно значение в теорията на свети Августин за християнското обучение: жените, в не по-малка степен от мъжете, имат директен и персонален достъп до Истината, изказана от Исус – вътрешния учител на вътрешния човек. Епистолярните текстове се превръщат в средство за преосмисляне на цялото битие, в едно огромно тълкувание на човешката и Божествената същност и надскачат неимоверно първоначалните намерения на епистолографията да съобщава новини на хора, които са далеч един от друг. Основната функция на писмото да събира разделените добива нови измерения в писмата на Августин и има една висша крайна цел: всички читатели на неговите писма, заедно със самия автор, да се обединят в духовна общност на вярващи и стремящи се към Бога хора; да се постигне хармонията на един безтелесен диалог на душите, където *няма мъжки пол, ни женски, защото всички вие едно сте в Христоса* (Гал. 3:28).

Силвия Георгиева

ДЕВИЧЕСТВО

*Императрица Теодора, мозайка от Равена
базилката „Сан Витале“, 547 г.*

Писмо 150,

писано в края на 413 и началото на 414 г.

На най-достопочтените госпожи Проба и Юлиана, заслужено знатни и най-превъзходни дъщери, Августин отпраща поздрав в Господа!

ИЗпълнихте сърцето ми с радост, чиято сладост отговаря на драгоценната ни взаимна привързаност, а благодарността ми за нея – на бързината на нейното пристигане! Понеже надлъж и нашир станахте известни с посвещаването на монашески живот на вашата потомка и затова бързата мътва се разгласяваше навсякъде, но вие изпреварихте и най-крилатия ѝ полет с много по-сигурното и достоверно известие чрез писмо и ни накарахте да възликуваме от радост, узнавайки това огромно благо, вместо да се чудим дали да вярваме на слухове. Кой би могъл да изрази с думи, кой – да опише в достойна прогласа колко несравнимо по-славно и плодотворно е Христос да има жени-девици от вашата кръв, отколкото светът да има мъже-консули? Ако е велико и прекрасно човек да запечата свитъците на времето с достойнството на своето име, то колко по-велико и по-прекрасно е да премине отвъд с непокътното сърце и непокътното тяло. Следователно повече трябва да се радва това момиче, знатно по род, още по-знатно по святост, понеже чрез общението с Бога ще достигне много по-голямо извисяване в небесата, отколкото ако чрез законен човешки брак продължи един високопоставен род. Потомството на Аниции избра да ощастливи знатната си фамилия по-щедро чрез безбрачието, вместо чрез многодетството, и още в плът да подражава на живота на ангелите, вместо от плътта си още повече да увеличи

чава броя на смъртните. По-плодоносното и изобилно щастие за една жена е не коремът ѝ от бременност да натежава, а умът ѝ да израства; не гърдата ѝ от мляко да се налива, а сърцето ѝ от чистота да засиява; не земя с утробата си, а небе с молитвите си да ражда!

Дъщери мои, най-достопочтени сред жените, насладете се чрез нея на това щастие, което липсва вам. Нека то трае докрая, съпровождайки съпружеството, което няма край. Нека на нея, господарката, подражават много слугини; на знатната – незнатните, временно високостоящите – на стоящата по-високо в смирението си. Девиците, които си пожелават известността на Анициевия род, нека изберат светостта! Кога ще достигнат тази известност, колкото и силно да я желаят? А светостта му веднага ще постигнат, ако са я възжелали с цялото си сърце!

Нека ви пази здрави и още по-щастливи десницата на Всевишния, достопочтени госпожи и превъзходни мои дъщери! Поздравяваме с любов към Бога и дължимото към вашите заслуги уважение и децата ви, свети жени, и особено много поздравяваме най-святата сред всички!

С огромна благодарност приемаме подаръка по случай монашеския обет на вашата дъщеря и внучка!